

Fossielenvindplaats Kaloot nog steeds bedreigd

F.A.D. VAN NIEULANDE

Regelmatig stropen amateurs en wetenschappers het strand van de Kaloot, nabij Vlissingen, af naar fossielen. Dit strand is een unieke vindplaats van oeroude schelpen, walvisbotjes, haaiantanden en roggengstekels. Bovendien vormt de Kaloot een mooi stukje buitendijkse natuur. Helaas zijn er plannen om juist hier een containerterminal te bouwen. Daarmee gaan vele hectaren buitendijks natuurgebied verloren, alsmede een uniek stukje historie van Nederland.

Aan de Zuid-Bevelandse kust, ten oosten van Vlissingen, ligt de Kaloot, een intergetijdengebied met slik en zandstrand. Preciezer gezegd: het is te vinden tussen de Noordnol, ten oosten van de koelwateruitlaat van de EPZ-centrale bij Borssele en het oostelijke havenhoofd van de Sloehaven. Het gebied is uniek vanwege het aanspoelen van fossiele schelpen en haaiantanden, en van fossiele botresten van zee- en landzoogdieren. Wie goed zoekt vindt deze fossielen zomaar op het strand.

Succes gegarandeerd! De schelpen zijn tot 34 miljoen jaar oud en sommige haaiantanden zijn zelf nog ouder (Eocene ouderdom, 45-40 miljoen jaar). Telkens opnieuw worden er bij de Kaloot verrassende vondsten gedaan, die soms ook nieuwe inzichten opleveren.

Waarom juist bij de Kaloot?

Bijna overal langs de Nederlandse kust daalt de bodem al miljoenen jaren, net als in de rest van het Noordzeebekken. Daardoor ontstaat er steeds ruimte voor de afzetting van nieuwe klei en zand-deeltjes. De bodem wordt voortdurend begraven door nieuw sediment en oude zeebodems liggen op grote diepte. Alleen onder Zeeland is de bodem zo stabiel dat de oude zeebodemplagen, vanaf het Oligoceen (34-24 miljoen jaar oud) tot en met het Pleistoceen (2,6 miljoen tot 10.000 jaar oud), nog vrij dicht aan de oppervlakte liggen. Bovendien ligt de Kaloot nabij de ruim

zestig meter diepe geul in de stroombedding van de Westerschelde bij de Noordnol. Het water woelt daar de fossielen los waarna ze op het strand aanspoelen. Dat maakt de Kaloot zo bijzonder en aantrekkelijk om fossielen te zoeken.

Sporen uit een ver verleden

Wie fossielen zoekt op het strand van de Kaloot, treedt in de voetsporen van grote verzamelaars, zoals Cornelis Brakman en Hans Warren. Zij zochten hier vooral tussen 1935 tot 1950 naar fossiele schelpen, die toen in Nederland nog niet zo bekend waren. Hun verzamelingen zijn nu opgenomen in de collectie van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap in Middelburg. W.G. Beefting schreef over Brakman en zijn vondsten in Mededelingen van dat genootschap (jrg. 1994). Warren publiceerde in 1950 een artikel met de titel: De Kaloot als natuurreservaat en recreatieoord, in het Zeeuws Tijdschrift. Bijzondere fossielen die verzamelaars na die tijd vonden, zijn te bewonderen in diverse musea in Nederland en zelfs daarbuiten. De fossielen leveren een bijdrage aan de kennis over de zeedieren die in een ver verleden in ons land leefden.

Vastleggen van kennis

De schelpen die aanspoelen komen uit verschillende bodemplagen, met elk een verschillende ouderdom. Dat maakt het lastig om te bepalen uit welke tijd de fossielen precies komen, zeker voor beginners. Gelukkig hebben echte kenners er minder moeite mee. Vergelijkend onderzoek in aardlagen tijdens grote havenwerken bij Antwerpen heeft veel kennis opgeleverd over soorten, over de lagen waarin ze voorkomen en over de ouderdom daarvan. Toch vinden verzamelaars op de Kaloot nog altijd fossielen die niet bekend zijn uit de omgeving van Antwerpen en die nieuwe inzichten kunnen opleveren. De studie van Kalootfossielen en hun herkomst heeft in de loop der jaren zijn vruchten afgeworpen. De kennis van soorten is enorm toegenomen. Waar we in 1975 voor Nederland nog maar 466 soorten mollusken kenden (aan de Nederlandse stranden aanspoelende fossiele en recente schelpen), is het aantal intussen opgelopen tot ruim 600. Het merendeel hiervan is bekend van het Kalootstrand. Binnenkort wordt weer een wetenschappelijke mijlpaal bereikt. Dan brengen de Nederlandse Malacologische Vereniging en Museum Naturalis, met medewerking van leden van de Werkgroep Geologie, de compleet herziene fossielenatlas uit, over tweekleppige weekdieren.

Fossiele schelpen uit diverse bodemplagen (foto: Freddy van Nieulande).

Aangespoelde haaiantanden (foto: Freddy van Nieulande).

Zwart zand

Er is nog iets dat het strand en de duinen van de Kaloot bijzonder maakt: het voorkomen van zwart zand. Dit zand bestaat uit het donker verkleurde mineraal glauconiet en is net als veel fossielen afkomstig van de Miocene (23-5,3 miljoen jaar oude) tot Pliocene (5,3-2,6 miljoen jaar oude) aardlagen. Het zwarte zand is dan ook alleen hier te vinden. Je ziet de zwarte kleur duidelijk terug tussen de lichtgekleurde kwartskorrels, soms ook in opvallend donkergekleurde windafzettingen. Het is nog niet goed bekend hoe het zwarte zand de flora van de Kalootduinen beïnvloedt. De Kalootduinen zijn uniek omdat het duinen in een riviermonding betreft.

Hoe lang nog?

Helaas bedreigt de bouw van een gigantische containerterminal het voortbestaan van deze unieke vindplaats. Als dat doorgaat zal het grootste deel van dit strand verdwijnen. Niet alleen het geologisch fenomeen, maar ook het intergetijdengebied en de unieke Kalootduinen met hun bijzondere natuur zullen dan voorgoed tot het verleden behoren.

Al tien jaar strijdt de Vereniging Redt de Kaloot voor behoud van dit unieke strand en tegen de aanleg van de terminal. De vereniging gaat daarmee door! Zeker nu blijkt dat een dergelijke constructie ook binnen het huidige industriegebied gerealiseerd kan worden zonder vernietiging van unieke natuur. Het in stand houden van het intergetijdengebied de Kaloot is belangrijk voor het behoud van unieke natuurwaarden en voor het behoud van een stukje bijzondere historie. We moeten ook de generaties na ons de mogelijkheid bieden om te blijven speuren naar nieuwe ontdekkingen.

FREDDY VAN NIEULANDE VERZAMELT SINDS 1965 AAN DE KALOOT FOSSIELE SCHELPE. VANAF 1982 IS HIJ CONSERVATOR FOSSIELE MOLLUSKEN VAN HET KONINKLIJK ZEEUWSCH GENOOTSCHAP DER WETENSCHAPPEN EN VANAF 2004 VOORZITTER VAN DE VERENIGING REDT DE KALOOT.

Embryonale duinen bij De Kaloot (foto: Freddy van Nieulande).